

Postmekaniska tanketraditioner för en ny tid.

Den som vill förstå sin samtid eller den som bara strävar efter att ta makten över sitt eget liv måste alla börja med sin egen tankes begränsning och tradition. Vårt västerländska sätt att tänka – våra tanketraditioner – har gamla anor.

Man måste gå långt tillbaka i den europeiska historien för att börja förstå vår tanketraditions härkomst. Redan på slutet av 1500-talet fastlade den italienska vetenskapsmannen Galilei grunden för denna då han uttalade att vetenskapens heliga syften är att studera de primära egenskaper som går att mäta. Galilei kallade detta för en substansprincip, alla andra icke mätbara egenskaper som smak, lukt och ljud var sekundära och därmed av mindre intresse för mänskligheten.

Några årtionden senare fastlade den engelska vetenskapsmannen Robert Boyle att värden är en självgående maskin, ett förnämligt urverk. Urverket är fortfarande i vår tid en av de starkaste metaforen för en välfungerande värld eller för den goda arbetsplatsen. Enligt urverkets logik kan allt beskrivas i orsak och verkan. Även beskrivningar av människor och dynamiska organisationer har i denna tanketradition trivialiserats till att fångas med instrumentella termer. Det vi inte kan mäta kan vi inte förstå och följaktligen förstår vi inte, för att ta ett exempel, varför så många människor drabbas av tidssjukdomar som utbrändhet.

Med denna tanketradition som bas söker även de nutida forskarna finna svaret på våra tillkortakommanden i statistiska och statiska förklaringsmodeller där strävan efter likhet och konformitet utgör basen i de mätbara modellerna. Att kunna identifiera problem som är identiska hos alla människor är dock både ointressant och omöjligt. Ingen individ är den andra lik, alla bär på sina tolkningar av sina egna liv där smärta, välbefinnande, hälsa och glädje tar sig olika uttrycksformer. Det är detta som gör oss till människor. Att krampaktigt sträva efter konformitet är som att fånga sand i sin hand – ju hårdare man håller desto mer sand sipprar ut genom fingrarna.

Våra tankar frigörs och finner sitt uttryck i ord men orden är samtidigt ett fångelse för vår tanketraditions frigörelse. Att söka förklara företeelser i vår samtid med en mekanisk tanketradition och med ett språk som är definierat med ledning av denna tradition gör att vi missar många nyanser i tillvaron. Kan man uppfatta musik genom att beskriva ett piano? Kan man beskriva en tanke genom att uppmäta en hjärna, eller finns tanken överhuvudtaget då den inte går att se och uppmäta? Vår nuvarande vetenskapliga tanketradition har naturligtvis det goda uppsåtet att kunna producera exakt kunskap. I detta perspektiv finns det risk att vi både förlorar musiken och tanken - man kan därför ibland fundera om dumhet blir mindre dum för att den är exakt.

Det är nu dags att lägga grunden för en ny tanketradition. En tanketradition där vi inser att människor inte är urverk, där vi förstår att ju mer vi försöker beskriva en människa i kvantitativa termer desto mindre förstår vi av människan som helhet. En tradition som tydliggör att vare sig människor eller organisationer är maskiner – den postmekaniska tanketraditionen.